

УДК 339.565.92

В.М. Бондаренко, канд. екон. наук, доцент
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В ОЦІНЦІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ

У статті охарактеризовано роль ресурсного потенціалу в оцінці економічного зростання регіону. Проаналізовано міжгалузевий розподіл робочої сили по регіону, а також особливості інвестування в його розвиток.

Ключові слова: ресурсний потенціал, оцінка регіону, економічне зростання, національне господарство, важелі економічного регулювання, система прогнозування.

The article described the role of resources in the assessment of economic growth in the region. Analyzed intersectoral allocation of labor across the region and especially investment in its development.

Key words: resource potential, assessment of the region, economic growth, national economy, the levers of economic regulation system forecasting.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань, вирішенням якого сьогодні потрібно займатися державі і, більшою мірою, самим підприємствам, є завдання формування нової системи прогнозування і планування розвитку територіальних комплексів, галузей, окремих підприємств, нарешті, структурних одиниць цих підприємств. На наш погляд, акцент у вирішенні цього завдання повинен бути зміщений не в бік можливостей галузей, підприємств до виробництва товарів і послуг, що було одним із головних показників могутності потенціалу в плановій економіці, а в бік здатності задовольняти потреби і максимально враховувати інтереси всіх учасників на всіх стадіях. Крім того, більш актуальним питанням необхідно вважати не тільки здатність виробляти товари та послуги й задовольняти потреби, але і які обсяги ресурсів при цьому будуть витрачені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кашніков В. І. [3] пропонує керувати стабільністю й небезпеками для досягнення зваженого стану системи. Трапезнікова В.А. [4] пропонує методика для аналізу ресурсного потенціалу підприємства, згідно з якою продуктивність праці представлена в комплексному співвідношенні показників фондоозброєння й рівня знань персоналу. Аналіз публікацій [5; 7] з проблем визначення відносної цінності потенціалу мають дискусійний характер, інструментарій такої оцінки залежить від авторських концепцій, констатує поточні факти без урахування розвитку потенціалу та оцінки окремих його елементів.

Як одна з найбільш вірогідних погроз економічній безпеці України, розглядається зростання нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів. Найважливішими чинниками цієї погрози вважаються: об'єктивно існуючі відмінності в рівні їх соціально-економічного розвитку, наявність депресивних, кризових і відсталих в економічних відносинах регіонів. Для того, щоб висвітлити особливості розвитку економіки регіону ми зробили спробу на матеріалах Вінницької області, застосувавши інструментарій моделі факторного аналізу економічного зростання, запропонований Р. Солоу.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Вважаємо, що необхідність проведення моніторингу потенціалу на рівні регіонів і, особливо, на рівні підприємств обумовлена з таких підстав:

– агрегована інформація, якою є інформація про потенціал системи галузі, містить фактичні дані. Важливим є володіння прогнозними даними по кожному регіону, місту, підприємству, що дозволить виявляти негативні і позитивні тенденції у їх розвитку;

– недоліки агрегування особливо відчутні при наявності сильної диференціації в регіонах і галузях;

– відсутність інформації про реальні можливості кожного підприємства, його збережених резервах.

Мета статті. Проведення оцінки ресурсів для економічного зростання регіону з використанням системи показників економічної, підприємницької могутності держави, галузі, підприємства, яка враховує величину накопичених ресурсів, ступінь використання потенційних можливостей. У вітчизняній практиці для оцінки економічної могутності держави використовувався показник економічний потенціал господарської системи.

Виклад основного матеріалу. Економіка регіону, є частиною національного господарства і знаходиться в тісній залежності від загального стану економіки країни. Це обумовлено, зокрема, тією обставиною, що до компетенції органів державної влади відносяться більшість важелів економічного регулювання:

- стабільність національної валюти;
- рівень інфляція;
- основна законодавча база;
- мінімальні соціальні стандарти життєвого рівня населення та ін.

Від стратегії регіонального центру, тенденцій в економіці країни в цілому, багато в чому залежать і перспективи економічного зростання регіону.

Депресивний характер економіки Вінницької області можна розглядати як результат впливу ряду об'єктивних і суб'єктивних причин. Зокрема, це може бути пояснено досить низькими стартовими умовами, в яких знаходилася економіка області, оскільки об'єм капітальних вкладень в економіку області був приблизно в 2,5 рази нижче середнього по країні.

Чинники праці і капіталу є основними змінними в моделі економічного зростання Солоу. Для оцінювання чинника праці проаналізовані показники, що характеризують демографічну ситуацію в області і положення на ринку праці. При цьому з'ясувалося:

- по-перше, з переходом від адміністративно-командної системи господарювання до ринкової у Вінницькій області, як і в країні в цілому, почалося активне формування ринку праці;
- по-друге, у зв'язку із змінами економічних стосунків і факторами політичного характеру відбуваються процеси структурної перебудови економіки області, що тягне зміну структури зайнятості населення.

Аналізуючи міжгалузевий розподіл робочої сили у Вінницькій області, можна відзначити стійку тенденцію зниження долі зайнятих матеріальному виробництві і зростання чисельності тих, що працюють у невиробничій сфері на тлі збільшення загальної кількості осіб, що мають роботу. Негативна динаміка чисельності, що працює у сфері матеріального виробництва, пов'язана, передусім, зі скороченням числа зайнятих у промисловості і будівництві. Найбільша частка доводиться на зайнятих у галузях торгівлі (оптова і роздрібна), громадського харчування – 15,1 %, сільського господарства – 14,9 %, у промисловості працює всього 13,3 %, а в будівництві – 3,9 %. У структурі ринку праці досить висока доля працівників бюджетних організацій – 52,2 %.

Для економічного моделювання визначені загальна величина капіталу виробників продукції, норма вибуття капіталу, величина амортизації та аналіз динаміки цих показників по Вінницькій області.

Структура міжгалузевого розподілу основних фондів в аналізованій період зазнала значні зміни: частка торгівлі і громадського харчування знизилася, а промисловості, сільського господарства, будівництва і транспорту зросла. Ті галузі, яким вдалося зберегти значну частину об'ємів капіталовкладень і притягнути значні інвестиції, зуміли здолати кризові явища і почали поступовий підйом виробництва.

Оскільки модель Солоу розглядає норму заощаджень як величини, що визначає рівень капіталоозброєності економіки, то для аналізу динаміки накопичення капіталу оцінені тенденції розвинена інвестиційної активності і зміни в співвідношенні споживання і заощаджень економічних суб'єктів. Для цього досліджені джерела інвестицій, напрями капіталовкладень та існуючий механізм формування і використання інвестиційних потоків.

Для коректності побудови моделі необхідно обумовити деякі особливості інвестування в регіоні. Нерозвиненість ринку цінних паперів і слабка активність банківського капіталу в інвестуванні засобів в економіку Вінницької області призводять до того, що частина особистих заощаджень, що йдуть на поповнення вкладів у банках і придбання цінних паперів, практично не бере участь у розвитку регіональної економіки, а у кращому разі, працює за межами Вінницької області. Структура споживання і заощаджень у регіоні така, що на інвестування в різні сектори економіки йде та частина особистого

доходу, яка не підпадає під статистичний облік. Основні інвестиції здійснюються за рахунок засобів, отриманих у тіньовій економіці.

Отже, для визначення фактичної норми заощаджень не можна забувати також про заощадження частини особистого, що статистично не враховується у доході.

В отриманих результатах для дослідження перспектив економічного зростання у Вінницькій області представляють інтерес декілька напрямів:

- аналіз тенденцій динаміки капіталоозброєності і продуктивності;
- аналіз чинників, що впливають на накопичення капіталу і величину продуктивності;
- аналіз рівномірного випуску із рівномірною капіталоозброєністю;
- оцінювання впливу чинників, що визначають рівень продуктивності існуючих технологій.

Для повноти дослідження необхідно так само розглянути проблему визначення величини тіньової частини економіки та її легалізації як одного з джерел зростання, обсягу випуску продукції, що офіційно враховується, в регіоні. Економічне зростання країни в цілому тісно взаємопов'язано з економічним зростанням у регіонах.

Для оцінювання ефективності використання основного ресурсу застосовується група узагальнюючих і приватних показників, таких як фондівддача, фондоємність, фондоозброєність, рентабельність. Кожний із цих показників з різних сторін характеризує ефективність основних ресурсів, залежно від того, який інтерес до них проявляється й тому немає підстав для їхнього протиставлення. Однак, якщо розглядати комплексне відбиття ефективності, тобто в сукупності використання основного й кадрового ресурсів, де показником ефективності використання останнього є продуктивність праці, у цьому випадку особливу увагу варто приділити показникам продуктивності праці, фондівддачі й фондоозброєності, тому що саме ці три показники самим безпосереднім образом пов'язані між собою. Таке сполучення показників дозволяє забезпечити раціональні пропорції між основним і кадровим ресурсом потенціалу підприємства при різному їхньому стані [1]. Аналогічно цьому зміна в гіршу сторону кожного іншого елемента ресурсного потенціалу при необхідності одержання того самого кінцевого результату веде до приросту одного або всіх інших елементів потенціалу підприємства, тобто до інших їхніх пропорцій. Вибір, за рахунок приросту якого елемент ресурсного потенціалу забезпечує результат, залежить від багатьох факторів і вимагає різних рішень. Методика, що відображає цю залежність, описана в роботі В.А. Трапезнікова [4] і може бути успішно використана в діяльності підприємств. За цією методикою продуктивність праці представлена в комплексному співвідношенні показників фондоозброєності й рівня знань персоналу. Під час визначення пропорційності між елементами ресурсного потенціалу підприємства використовуються різні методи оцінки кадрового потенціалу в рішенні різних конкретних завдань. Наприклад, вартісна модель оцінки, що базується на теорії «кадрового капіталу», розроблена вченими Капланом Р.С., Нортонном Д.П. [2]. Що стосується фондоозброєності, її зміна більше співвідноситься із проблемами розвитку, які самим безпосереднім образом пов'язані з активізацією інноваційною й інвестиційною діяльністю підприємств. У цьому випадку наявна величина потенціалу повинна прирощуватися на величину інноваційного й інвестиційного ресурсу [3].

У сучасних умовах інноваційна діяльність підприємств здобуває нові риси. Вони перестають тільки забезпечувати технічну підготовку виробництва й від чисто технічної переходять в інноваційну, орієнтовану на ринок. По-перше, розподіл ресурсного потенціалу по цим двох напрямках, по-друге, одержання синергетичного результату від раціонального вкладення ресурсного потенціалу в інновації й використання інновації для розвитку самого ресурсного потенціалу або окремих його елементів, по-третє, одержання ефекту як прибутку, отриманого від приросту виробленого підприємством продукту.

Для того щоб забезпечити максимально необхідну інформацію про стан власного ресурсу й, володіючи нею, оцінити позиції й напрямки розвитку, виходячи зі стану зовнішнього оточення, модель повинна містити досить максимальне для аналізу число показників, за необхідності здатних бути відбитими в інтеграційному процесі.

Проблема визначення оцінки ефективності управління економічними ресурсами є складною й такою, що важко формалізується. Адже кожне підприємство – це складна система, яку важко спростити, не втративши при цьому її суттєвих характеристик. Визначення оцінки управління економічними ресурсами дозволяє: визначити у вартісному вираженні загальну величину потенціалу, який зосереджений на окремому підприємстві; встановити ваги шкільного елемента й структуру потенціалу; знайти ступінь використання потенціалу. Важливим положенням управління економічними ресурсами підприємства є оцінювання ефективності того чи іншого виду ресурсу, де корисний результат діяльності підприємства порівнюється з витратами на отримання цього корисного результату. Корисний результат розглядається як ефект, який може бути економічним, у вигляді прибутку підприємства, та соціальним, у вигляді забезпечення кращого життя для людини. Загальна економічна ефективність ресурсного потенціалу підприємства визначається відношенням загального результату діяльності підприємства до витрат, які були задіяні для отримання цього результату. Кінцева результативність усіх господарських заходів, явищ та процесів, що відбуваються на підприємствах, повинні оцінюватись з позиції критеріїв і показників економічної ефективності. Вибір критеріїв оцінювання ефективності управління економічними ресурсами необхідно вести, використовуючи економічні критерії й показники, що повинні розкрити його ефективність та внесок у розвиток підприємства.

Для ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств необхідно розробити модель, яка базується на таких системних складових: на першому етапі слід провести розрахунок складових ресурсного потенціалу підприємства (для визначення ефективності управління економічними ресурсами підприємством необхідно застосувати ряд показників, які характеризують оцінку окремих складових ресурсного потенціалу); на другому – аналіз та оцінка показника прибутку та інноваційного розвитку підприємства; на третьому – визначення рейтингової оцінки ресурсів внутрішнього середовища підприємства; на четвертому етапі проводити розрахунок складових ресурсного потенціалу підприємства за визначеними показниками; на п'ятому – розрахунок загального обсягу ресурсного потенціалу підприємства як інтегрального показника.

Таким чином, модель оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства має ряд переваг: по-перше, вона базується на комплексному, багатомірному підході до оцінювання ефективності управління економічними ресурсами підприємства; по-друге, її характеристика дає змогу оцінити та проаналізувати внесок кожного ресурсу в розвиток всього ресурсного потенціалу підприємства. Знання всіх величин оцінювання ефективності управління економічними ресурсами підприємства дозволяє визначити величину резервних можливостей для подальшого розвитку підприємства й сприятиме створенню довгострокової й гнучкої системи управління ресурсним потенціалом підприємства.

Список використаних джерел

1. Берестов В. Л. Управління мотивацією працівників промислових підприємств / В. Л. Берестов, М. В. Буданова. – Брянськ: БГІТА, 2005. – 275 с.
2. Каплан Роберт С. Організація, орієнтована на стратегію. Як у новому бізнесі-середовищі процвітають організації, що застосовують збалансовану систему показників: пер. з англ. / Каплан Роберт С., Нортон Дейв П. – М.: ЗАТ «Олімп-Бізнес», 2004. – 416 с.
3. Кашніков В. І. Управління стабільністю й небезпеками в системі «соціум-техніко-техніко-технологічна система» / В. І. Кашніков // *Машинобудівник*. – 2006. – № 12. – С. 44-47.
4. Трапезнікова В. А. Управління й науково-технічний прогрес / В. А. Трапезнікова. – М.: Наука, 1983. – 224 с.
5. Гуляєва Н. М. Фінансові ресурси підприємства / Н. М. Гуляєва, О. В. Сьомко // *Фінанси України*. – 2003. – № 12. – С. 58-62.
6. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
7. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління: автореферат дис. ... канд. екон. наук / Є. В. Лапін; Сумський державний університет. – Харків, 2006. – 36 с.